

ΚΕΦ. 2,7: ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΦΕΟΥΔΑΡΧΙΑΣ (8^{ος}-13^{ος} αι.)

Φραγκικό κράτος : κοινωνία κυρίως αγροτική

⇒ *Εποχή Μεροβιγγείων*: ανασφάλεια αγροτικού πληθυσμού → αναζήτηση προστασίας στους ισχυρούς → δεσμοί εξάρτησης

⇒ *Μετά τον 8^ο αι.* (κατάρρευση δυναστείας Μεροβιγγείων): **Φεουδαρχία**

[στο φραγκικό κράτος δεν έδιναν χρήματα - μισθό στους υπαλλήλους αλλά διατροφή, ένδυση, κατοικία: αργότερα με την αύξηση των συνόρων, οι ευγενείς και οι άρχοντες έδιναν στους υφισταμένους τους γαίες ως δάνειο (*foedum beneficium* = «γη ως δώρο, ως δάνειο») > *φέουδο, φεουδάρχης, φεουδαρχία*]

Οι ιεραρχικά ανώτεροι άρχοντες παραχωρούν σε ευνοούμενους υποτελείς (*βασάλους*) εκτάσεις γης (*φέουδα*) και προστασία με αντάλλαγμα την πίστη, υποτέλεια και διάφορες υπηρεσίες:

- στρατιωτική βοήθεια *σαράντα ημερών* το χρόνο
- να παίρνουν μέρος στα διάφορα συμβούλια του ανώτερου άρχοντα και στις δίκες του
- να του προσφέρουν χρηματική βοήθεια σε ορισμένες περιπτώσεις

Η παραμέληση των υποχρεώσεων εκ μέρους των υποτελών συνεπαγόταν την αφαίρεση του φέουδου.

Η επίσημη αναγνώριση ενός άρχοντα ως υποτελούς ενός άλλου ισχυρότερου γινόταν με την *τελετή περιβολής* [στάδια: αποδοχή υποτέλειας (*homagium*), όρκος πίστης, περιβολή (=εκχώρηση φέουδου από το φεουδάρχη)] *παράθεμα 1*

□ **κοινωνική ιεραρχία** (*παράθεμα 5*) η φεουδαρχική κοινωνία αναγνωρίζει ουσιαστικά τρεις τάξεις:

τους ανθρώπους του πολέμου,

τους ανθρώπους της προσευχής (κληρικούς και μοναχούς),

τους ανθρώπους της εργασίας (*χωρικοί*)

} άρχοντες

- βασιλιάς
- άμεσοι υποτελείς (φεουδάρχες): κόμητες, βαρόνοι, μαρκήσιοι κ. ά. → αριστοκρατία (διακρίνονται στους *ιππότες* και την *αριστοκρατία της γης*)
- κατώτεροι υποτελείς (έπαιρναν και αυτοί γη για τις υπηρεσίες τους)
 - ✓ από τον 11^ο αι. το σύστημα της υποτέλειας επεκτείνεται και, εκτός από τους παλαιούς κληρονομικούς φεουδάρχες, δημιουργείται μια νέα κατηγορία κατώτερων υποτελών οι *ιππότες*:

στα 12 ή 14 χρόνια του ο ιππότης παίρνει το χρίσμα στα πλαίσια μια ειδικής τελετής → συνειδητοποιούν τα δικαιώματα, αλλά και τις υποχρεώσεις τους (: υπεράσπιση πίστης και δικαιοσύνης, βοήθεια αδυνάμων, καταπιεσμένων)

στην τάξη αυτή εντάσσονται και τολμηροί τυχοδιώκτες, εκπαιδευμένοι που πληρούσαν ορισμένες προϋποθέσεις π.χ. πρωτότοκοι που κληρονομούν την πατρική περιουσία (στην περίπτωση που αποκλείονταν από την πατρική περιουσία, γίνονται δεκτοί στην Εκκλησία ή σε μονές) → περιφέρονται αναζητώντας την τύχη τους ή συμμετέχουν σε χριστιανικές εκστρατείες ιππότες, έφιπλοι μαχητές, οι οποίοι συγκροτούσαν μια κλειστή κοινωνική ομάδα· δεν εργάζονται· για να συντηρούνται ο κύριός τους τους δίνει ένα μικρό κτήμα με τους καλλιεργητές του· αν η περιουσία τους όμως είναι μικρή, η δόξα τους είναι μεγάλη. έχουν δοσμένη την ψυχή τους στις ιδέες που θεωρούσε υψηλές η εποχή τους, και δίνουν και τη ζωή τους για αυτές· η Εκκλησία φρόντισε να τους πάρει με το μέρος της, και με τον καιρό τους έκανε στρατιώτες των σκοπών της· έτσι η σωματική ανδρεία έγινε και ηθική ανδρεία· εκείνο που είχε μεγάλη αξία στη ζωή τους ήταν η ιπποτική τιμή· ακολουθούσαν απaráβαρα αρχές και τον ορισμένο κώδικα της ιπποσύνης.

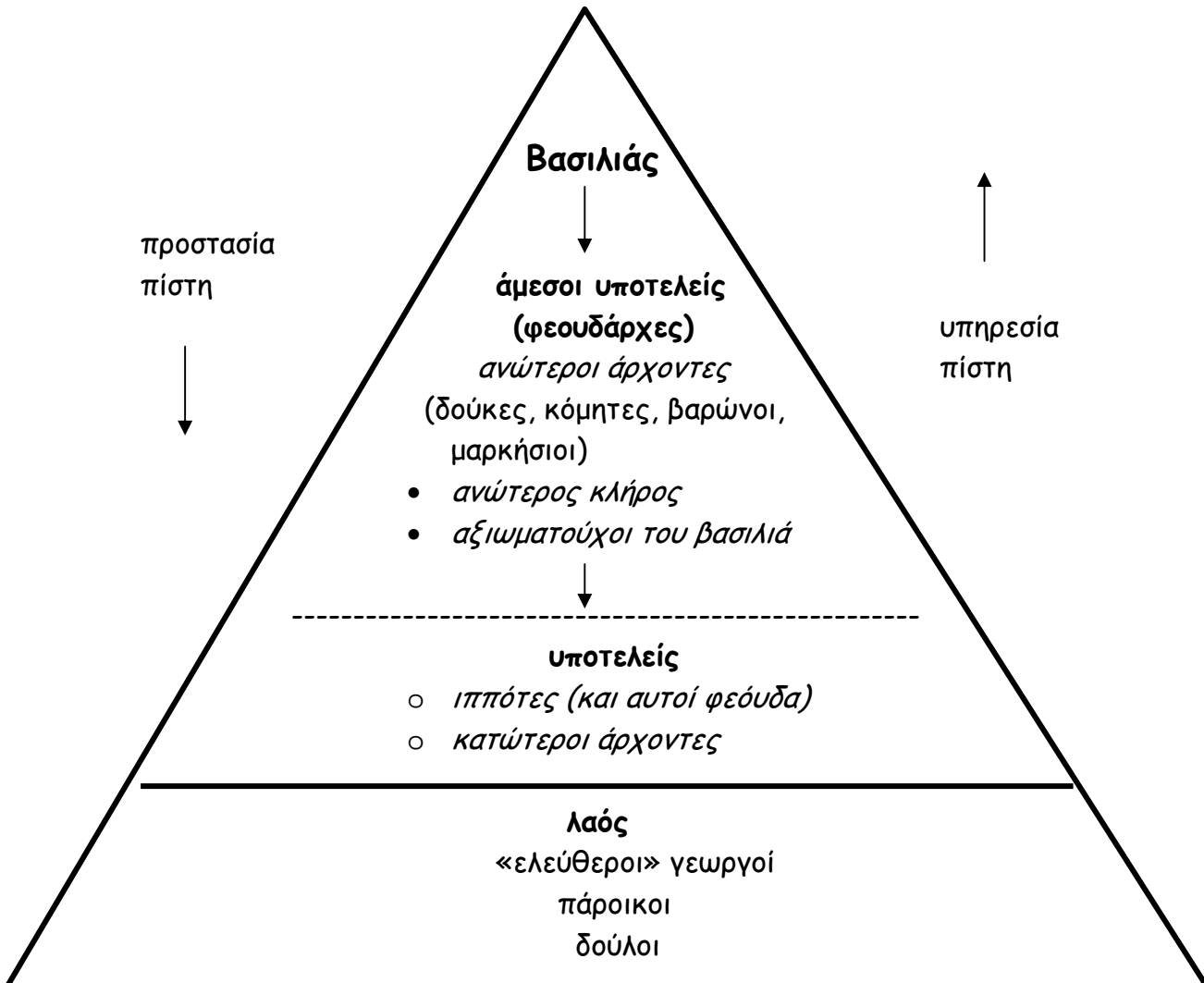
- γεωργοί: υπάγονται όλοι γενικά στον κύριο του φέουδου, αφού αυτός αντιπροσώπευε τη δημόσια εξουσία: του κατέβαλλαν διάφορα τέλη και δικαιώματα για τα κτήματα που καλλιεργούσαν αλλά και για τη χρήση ορισμένων μέσων παραγωγής, όπως των μύλων. Επιπλέον ήταν υπόχρεοι σε προσωπικές αργαρείες, τις οποίες μπορούσαν να εξαγοράζουν.

- ✓ μικροϊδιοκτήτες: υποχρέωση στρατεύσης
- ✓ πάροικοι (η πλειονότητα των αγροτών): περιορισμένη ελευθερία με διαβαθμίσεις κατά τόπους· κατέβαλλαν στο φεουδάρχη της περιοχής τέλη, δε μπορούσαν να νυμφευτούν χωρίς την άδειά του, είχαν υποχρέωση να στρατεύονται.
- ✓ δούλοι (συνήθως ξένοι και αιχμάλωτοι πολέμου ή λεηλασίας): χαρακτηρίζονταν από νομική άποψη ως κινητά αντικείμενα.

Από τον 11^ο αι. η θέση των γεωργών γενικά βελτιώνεται. Πολλοί από αυτούς μεταπηδούν στην τάξη των ιπποτών. Μερικές φορές απελευθερώνονται ολόκληρες αγροτικές κοινότητες. συνήθως όμως οι αγρότες απελευθερώνονται δραπετεύοντας στις πόλεις ή σε άλλες αγροτικές περιοχές, τις οποίες εποίκιζαν και εκχέρσωναν.

η φεουδαρχική κοινωνική πυραμίδα

⇒ *επί Καρλομάγνου: επικράτηση συστήματος φεουδαρχίας* (ιδίως μετά το 843 μ. Χ : διαμελισμός αυτοκρατορίας Καρόλου)

- στους βασιλικούς αξιωματούχους παραχωρούνται γαίες
- οι φεουδάρχες
 - ✓ αποκτούν **οικονομική** και **πολιτική** δύναμη στο φέουδο τους .
 - ✓ παράλληλα ενισχύεται και η **στρατιωτική** δύναμή τους: ο στρατός, τον οποίο παλιότερα αποτελούσαν ελεύθεροι αγρότες γίνεται φεουδαρχικός : κάθε φεουδάρχης συμμετέχει με τους υποτελείς και τον οπλισμό του

η οργάνωση του κράτους με τον τρόπο αυτό έκρυβε κεντρόφυγες δυνάμεις, δηλαδή μια τάση να απομακρύνεται - διαλύεται η απολυταρχική - συγκεντρωτική εξουσία διότι: οι ευγενείς φεουδάρχες πολεμούσαν με την κεντρική εξουσία και έτσι εξασθένησε το κράτος → άρχισαν οι εισβολές των Σαρακηνών, των Ούγγρων και των Νορμανδών (Βίκινγκς)
→

⇒ *10^{ος} - 11^{ος} αι.* (διάλυση κρατών Καρολιδών)

Οι εχθρικές επιδρομές δημιούργησαν κλίμα ανασφάλειας → ανάγκη προστασίας κατοίκων → **γενίκευση συστήματος φεουδαρχίας**

Σύγκρουση Εκκλησίας και Κράτους

Το σύστημα της φεουδαρχίας που κυριάρχησε σε όλα τα κράτη της Δυτικής Ευρώπης ήταν ένα κοσμικό σύστημα της κοινωνίας με αγροτικό χαρακτήρα. Όμως οι φεουδάρχες δεν ήταν μόνο κοσμικοί, αλλά και κληρικοί. Αυτοί ακλουθούσαν σε όλα τη φεουδαρχική πράξη της υποτελείας και της περιβολής. Δηλαδή τυπικά αναγνώριζαν ως ανωτέρους τους κοσμικούς άρχοντες' αυτοί τους έκαναν βασάλους τους με τον όρκο της υποτελείας.

Τον 11^ο αι. ο πάπας Γρηγόριος Ζ' γίνεται εισηγητής σημαντικών μεταρρυθμίσεων στην καθολική Εκκλησία:

- κατάργηση σιμωνίας (= εξαγορά αξιωμάτων)
- επιβολή αγαμίας του κλήρου
- απαγόρευση περιβολής (= διορισμού επισκόπων από τον αυτοκράτορα): 1075 παπική γνωμοδότηση (dictatus papae): καθορίζονται οι βασικές αρχές της παπικής κυριαρχίας → σύγκρουση Εκκλησίας Ρώμης και Αγίας Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας του Γερμανικού Έθνους:

→ *ο αυτοκράτορας Ερρίκος Δ' με τη Σύνοδο της Βορμς (1076) χαρακτήρισε τον πάπα ως ψευδομοναχό και αρπακτικό λύκο*

→ *ο πάπας αναθεμάτισε τον αυτοκράτορα, του αφείρεσε κάθε εξουσία στη Γερμανία και την Ιταλία και απαγόρευσε στους πιστούς να υπακούουν στις εντολές του : οι περισσότεροι Γερμανοί ηγεμόνες εκμεταλλεύτηκαν τον αναθεματισμό για να ενισχύσουν τη δύναμή τους, εξέλεξαν δικό τους αυτοκράτορα και κάλεσαν τον πάπα στη Γερμανία.*

→ *συνέχιση σύγκρουσης (αναθέματα, στρατιωτικά κ. α. μέτρα)*

→ *συμφωνία Βορμς (1122) : νίκη της Εκκλησίας, εφόσον διαχωριζόταν η σφαίρα της κοσμικής και Εκκλησιαστικής εξουσίας*

Το φεουδαρχικό σύστημα είχε ως συνέπεια τον κατακερματισμό της κρατικής εξουσίας σε μικρότερα ή μεγαλύτερα φέουδα που αποτελούσαν συχνά πραγματικές ηγεμονίες. Από τις ηγεμονίες αυτές συγκροτήθηκαν αργότερα ενιαίες επικράτειες που ,ως ένα βαθμό αντιστοιχούν στα σημερινά κράτη της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Γερμανίας.

Στη Γαλλία ένας δούκας, ο Ούγος Καπέτος υπερίσχυσε έναντι των άλλων φεουδαρχών και το 987 ανακηρύχτηκε βασιλιάς. Στη Γερμανία ο Όθων Α' με την υποστήριξη του στρατού και της Εκκλησίας, στέφτηκε στη Ρώμη το 962 από τον πάπα αυτοκράτορας των Ρωμαίων και ίδρυσε την Αγία Γερμανική αυτοκρατορία του Γερμανικού Έθνους. Αργότερα ο Γουλιέλμος της Νορμανδίας, εκμεταλλευόμενος τις δυναστικές διαμάχες, κατέλαβε το θρόνο της Αγγλίας, το 1066 και εισήγαγε το σύστημα της φεουδαρχίας. Με την κατάκτηση της Αγγλίας από το Γουλιέλμο (ο οποίος για το λόγο αυτό ονομάστηκε Κατακτητής) άρχισε η διαμόρφωση της σύγχρονης Αγγλίας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποια ανάγκη οδήγησε τους αγρότες στη Δύση να αναζητήσουν προστασία από τους ισχυρούς
2. Πότε αρχίζει να εγκαθιδρύεται το σύστημα της φεουδαρχίας; Πού οφείλει το όνομά του;
3. Τι ήταν οι *βασάλοι*; Ποιες ήταν οι σχέσεις τους με το βασιλιά;
4. Με ποιο τρόπο γινόταν η επίσημη αναγνώριση ενός άρχοντα ως υποτελούς ενός άλλου ανώτερου;
5. Ποια ήταν η κοινωνική πυραμίδα στις φεουδαρχικές κοινωνίες;
6. Τι εξουσίες είχαν οι φεουδάρχες; ;
7. Τι ήταν οι «ιππότες»;
8. Ποια ήταν η κατάσταση των γεωργών στις φεουδαρχικές κοινωνίες;
9. Ποια εποχή επικράτησε το σύστημα της φεουδαρχίας στη Δυτική Ευρώπη; Ποιος αυτοκράτορας , και με ποιους τρόπους ενίσχυσε το σύστημα αυτό;
10. Πότε και για ποιο λόγο γενικεύτηκε το σύστημα της φεουδαρχίας στη Δυτική Ευρώπη;
11. Αποδώστε με συντομία το νόημα των όρων: *φέουδο, φεουδαρχία, βασάλοι, τελετή περιβολής, ιππότες, δουλοπάροικοι.*